

Beköszöntő

Kedves Tagok,
Tisztelt Érdeklődők!

Az előző esztendő igen mozgalmasan telt Klubunk életében. Ám már a 2009. év első negyedéve is hasonlóan gazdag volt a különböző szakmai és szórakoztató programokban. Ezek között sok olyan volt, amelyet az idei program összeállításakor még nem vehettünk számításba, hiszen számtalan előre nem látható – váratlan – felkérés érkezett az elnökséghez.

Klubunk azonban örömelel fogadta a kihívásokat. Hiszen minél több helyre hívnak bennünket és minél többen ismerik meg a munkánkat, annál közelebb kerülünk ismeretterjesztő céljaink eléréséhez. Ezen kívül minden egyes újabb meghívás munkánk színvonalának emelkedését és a közönség elégedettségét jelzi. Vagyis alapvető visszaigazolása annak, hogy amit teszünk, arra szükség van, s hogy jól végezzük a munkánkat.

Taglétszámunk emelkedése is ezt tanúsítja: 2008 elején még 26, ma már 39 az állandó tagok száma. Bízunk benne, hogy idén is rászolgálunk a közönség elégedettségére.

Tartalom

Az elnökség ajánlja	1
Kiállításaink	2
Szervezeti hírek	3
Ajánló	4

AZ ELNÖKSÉG AJÁNlja

A „Debrecen” (ex-„Kassa”) Duna-tengerjáró hajó a nagy közönséget vonzó, látványos hajózási, hajózástörténeti bemutatók, kiállítások, szakmai programok és egyéb kulturális rendezvények immár hagyományos otthonának, igazi „anyahajójának” számít. A főváros belvárosi Duna-szakaszán lehorgonyzott hajó legalább annyira hozzátartozik a belváros látképéhez, mint Londonban a Temzén horgonyzó H.M.S. „Belfast”, vagy Szentpéterváron a Néván álló „Avrora”. A hajó jelképi erejéhez méltó kulturális programok szervezése a hajó tulajdonosa Sztankó Attila, a Zoltán Alapítvány és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hajózástörténeti és Hajómodellező Klub közötti jó viszonynak és kölcsönös szakmai érdeklődésnek köszönhetően immár évről-évre megújuló, örömteli kihívást jelent Klubunk számára.

Bödönhajótól az atom jégtörőig
From floater to the nuclear icebreaker

A TIT HAJÓZÁSTÖRTÉNETI ÉS HAJÓMODELLEZŐ KLUB
A ZEBEGÉNYI HAJÓZÁSTÖRTÉNETI MÚZEUM
A ZOLTÁN ALAPÍTVÁNY
KIÁLLÍTÁSA

HAZAI ÉS NEMZETKÖZI
HAJÓZÁSTÖRTÉNET

HAJÓMODELLEK
AZ ÓKORTÓL NAPJAINKIG

GYERMEKPROGRAMOK
RAJZVERSENY

SAKMAI BEMUTATÓK
ELŐADÁSOK

A DEBRECEN (EX-KASSA) DUNA-TENGERJÁRÓ FEDÉLZETÉN
SZILÁGYI DEZSŐ TÉRI HAJÓÁLLOMÁS, 2009. JÚNIUS 20. - JÚLIUS 4.

A tavalyi esztendőben többször nagy sikerű – többezres látogatószámmal futó – rendezvényeink helyszíne volt hajó. Erre tekintettel felkérést kaptunk arra, hogy a 2009. évi „Múzeumok Éjszakája” rendezvénysorozat megszervezésébe is kapcsolódjunk be és „A bödönctől az atomjégtörőig” tartó kiállításon mutassuk be a hajózás történetét.

A Klubunk által elindított, hagyományteremtőnek szánt módon idén is az azonos/hasonló érdekű, érdeklődői és tevékenységi körű civil szervezetek összefogásának elősegítésével – „Viribus Unitis” („Egyesült erővel”) – kívánjuk megvalósítani rendezvényünket, amelyen ráadásul a szervezésbe bekapcsolódó társszervekkel és a látogatókkal közösen szervezetünk 30. születésnapját is megünnepeljük.

Ezen keresztül – a civil szervezetek eszköztárához és lehetőségeihez mérten – közelebb kerülhet mindannyiunk közös célja: a magyar hajózás és a magyar hajózási identitás életben tartása.

A bevont civil szervezetekkel összeállított programterv szerint a „Múzeumok Éjszakája, 2009” keretében az alábbi programokra kerül sor:

- 1) 2009. június 20. Szombat, „A bődöncsónaktól az atomjégtörőig” c. időszakai hajózástörténeti kiállítás megnyitója:**
 Helyszín: Budapest, Szilágyi Dezső téri kikötő, „Debrecen” (ex-„Kassa”) raktere,
 Időpont: 17:00
 Programok: Megnyitó,
 A kiállítás megtekintése,
 Film- és diavetítés, előadások (eddig be nem mutatott filmfelvételek a magyar Duna-tengerhajózás történetéből)
- 2) 2009. június 20. Szombat, A 30 éves Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hajózástörténeti és Hajómodellező Klub születésnapi rendezvényei:**
 Helyszín: Budapest, Szilágyi Dezső téri kikötő, „Debrecen” (ex-„Kassa”) fedélzete,
 Időpont: 17:00
 Programok: Rajzverseny a kis iskolásoknak
 Hajózástörténeti vetélkedő a nagyobbaknak (díjazás egy-egy könyv, és/vagy hajómodell)
 Modell-show és modellépítési bemutató az érdeklődőknek, kötetlen beszélgetés a kiállításon bemutatott modellek készítőivel
- 3) 2009. június 20. Szombat, 23 Kedd, július 4. Szombat, vetítéssel egybekötött előadások a fedélzeten:**
 Helyszín: Budapest, Szilágyi Dezső téri kikötő, „Debrecen” (ex-„Kassa”) raktere,
 Program: Balogh Tamás/Zelenák József: A „Szent István” csatahajó 2008. évi feltárásának legfrissebb eredményei
 Balogh Tamás: Az otrantói ütközet, A „Kaiserin Elisabeth” és a magyar tengerészek japáni hadifogsága, A „Kaiser Franz Josef I.” cirkáló feltárása, A „Zenta” cirkáló feltárása, A „Streiter” romboló feltárása, A középkori magyar királyi hajóhad,
 Ákos György: Lövés és találat, a hajótüzérség fejlődése, XIX. századi vitorlások, a Földközi-tengeri kalózkodás
 Dezsényi Zoltán: A cs. és kir. Dunaflozilla tevékenysége az első világháborúban, A K.u.K. tengeralattjárók eredményei, 1914-1918
 Pálvölgyi József/Tuska Lajos: Történelmi vitorlás-hajómodellek készítése
 Csák Zsolt: Traffalgar

A kiállításon – minden korábbinál több – 56 db nagyméretű és számtalan kisebb hajómodell, fotók, festmények és színes tablók, valamint magyarázó szöveg mutatja a be a hajózás történetét. Egyes témákhoz kapcsolódóan ritkán látható tárgyi emlékek is bemutatásra kerülnek. A modellek a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hajózástörténeti és Hajómodellező Klub tagjainak, a bevont Múzeumok, szervezetek és egyéni modellezők alkotásai.

YouTube Broadcast Yourself™
Worldwide | English

Home Vídeos Channels Community

Piciben még zajlik a II. világháború

Az I. Makettező Gála bemutója az interneten letölthető a YouTube-ról. A rendezvény reklámja egy második világháborús német tengeralattjáró modellje volt.

Péter standja a bécsi Hadtörténeti Múzeumban (Heeresgeschichtliches Museum) és a Marineverband modellkiállításának plakátja (fent).

A XIX. Országos Makett Kiállítás és Versenyen díjazott klubtagjaink (Varga János, Tuska Lajos és Bechler József). Arany érmet kapott még Hajba László „Szovremennij”-e (amely a „Best of Show” címet is megkapta) és Valentinyi Gyula „Sofie”-ja (amely közönségdíjas lett). Dr. Húvös Ferenc tagtársunk szintén díjat kapott „Varjag” nevű hajójával.

MAKETTEZŐ GÁLA

Lapunk előző számában beszámoltunk róla, hogy Klubunk is felkérést kapott a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, valamint a Repülés Baráti Köre szervezésében január 22. és február 28. között megrendezésre került I. Makettező Gála szervezésében való közreműködésre.

A kiállítás az elmúlt évben készült legszebb munkákat mutatta be. A fiatalok közül bemutatkozott a Gersekaráti Makettező Kör csapata. Látható volt 150 db makett (repülő, harci jármű, autó), a makettezők által nyert díjak, oklevelek, a múzeum repülési témájú plakátjai, diorámák. A kiállítás ideje alatt, február 28-ig minden szombaton és vasárnap makett-építő bemutatót ismerkedhetnek a látogatók a fortélyokkal. Külön öröm számunkra, hogy a rendezvényt az interneten egy hajómodellel – pontosabban egy tengeralattjáró modelljével – reklámozták.

Klubunk részéről Bicskei János titkár január 24-25-én tartott bemutatót. A rendezvényhez számos tagunk biztosította hajómodelljeit (Bechler József, Kecskeméti József). Köszönet érte!

GO MODELLING, 2009

A tavalyi évhez hasonlóan idén – 2009 februárjában – is megrendezésre került Bécsben a GO MODELLING kiállítás. Tavaly számos tagunk kiállítóként képviselte Klubunkat. Idén az immár rendszeres kiállító, Kovács Péter barátunk öregbítette Ausztriában a magyar modellezők és makettezők hírnevét. Az osztrák-magyar haditengerészet egységeit ábrázoló, maga készítette részletes modelltervezései – amelyeket Ausztriában is forgalmaznak – idén is nagy érdeklődésre tartottak számot az osztrák modellezők körében. A kiállításra látogató Erwin Sieche – maga is mérnök, modellező és az osztrák-magyar haditengerészet történetének nemzetközi elismertségű kutatója – személyesen gratulált Péternek a szép munkához és közvetlen együttműködést ajánlott a további kutatáshoz. Péter, aki Dr. Húvös Ferenc tagtársunkkal és Dr. Balogh Tamás elnökkel együtt idén járt a bécsi Hadtörténeti Levéltárban (Staatsarchiv/Kriegsarchiv), hogy további osztrák-magyar hadihajók tervezései után kutasson, kihasználta a lehetőséget és egyik könyve dedikálására kérte a neves szakírókat. A GO MODELLING-en számos osztrák modellező – köztük az Österreichischen Marineverband és a Freunde Historischer Schiffe tagjai is – kiállította modelljét (az 1815-től 1918-ig tartó korból). Az érdeklődők megtekinthetik Karl Skrivaneck (a Marineverband elnöke) képriportját az alábbi weblapon:

<http://www.marineverband.at/veranstaltungen/gomodelling09.htm>

XIX. ORSZÁGOS MAKETT KIÁLLÍTÁS ÉS VERSENY

2009. március 21-22-én Szolnokon az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis, és a Szolnoki Makettezők Baráti Köre szervezésében került megrendezésre a XIX. Országos Makett Kiállítás és Verseny. A helikopterbázis Művelődési Otthonában tartott rendezvényt olyan érdekes kiállítások kísérték, mint a „Repüléstörténeti Emlékiállítás” és a „20 éve üvölt újra a Puma” című kiállítás – mely a második világháborús és a rendszerváltás utáni Pumásokra emlékezett.

Örömmel vettünk részt a rendezvényen, amely több szempontból nagy siker volt klubunk számára. Egyrészt a korábbi évekhez képest a hajók reprezentációja jelentősen megnőtt (az eddigi tízegynéhány helyett most csaknem 30 hajó volt versenyben, s a kiállító tér központi részének csaknem negyedét a hajók uralták). Másrészt tagjaink szép sikereket értek el: öt mesterlevél került kiosztásra. Bechler József tagtársunk győztes „Cutty Sark”-jával nyert, amely épp Szolnokon debütált. Köszönet a szervezőknek és a kiállítóknak, egyúttal gratulálunk a díjazottaknak!

A szolnoki kiállítás érdekes színfoltja volt Solymosi Gábor danzigi fleute-ja.

Bechler József 1:50 méretarányú fregattja a „Friedrich Wilhelm zu Pferde”.

Szolnokon bemutatták Hatvani László (Mezőtúr) épülőfélben lévő 1:100 méretarányú „Bismarck”-modelljét is.

Dr. Hűvös Ferenc 1:100 méretarányú „Varjag” nevű rakétás cirkálója.

HADITENGERÉSZ EMLÉKEK LEÁNYFALUN

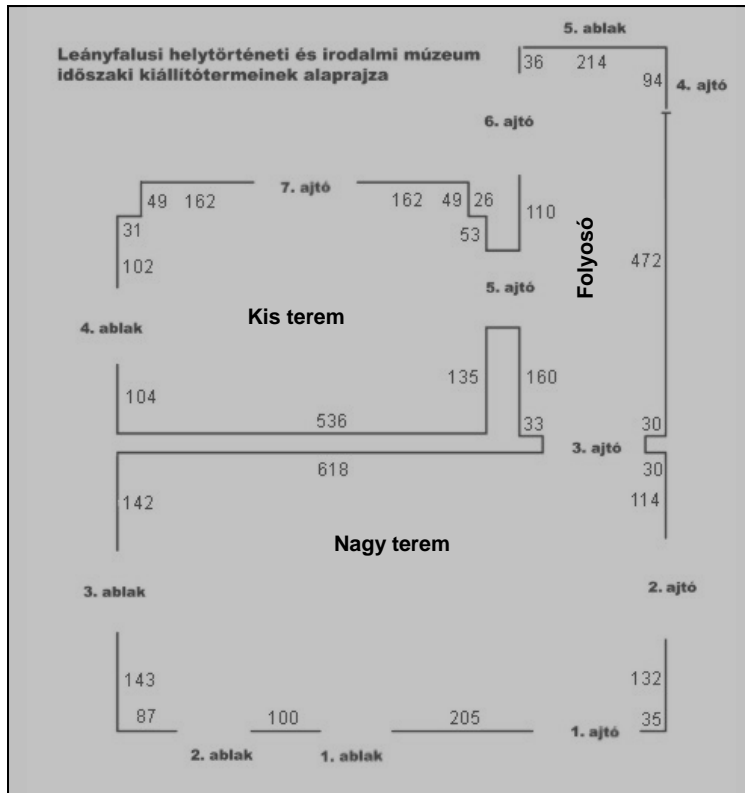
2009. március 21-én „Haditengerész emlékek” címmel kiállítás nyílt Leányfalun Dr. Balogh Tamás, Csepregi Oszkár és Pásztói Róbert szervezésében Pásztói Róbert tagtársunk kezdeményezésére, aki ezzel kívánt emléket állítani nagyapjának, Pásztói-Psóra Józsefnek, a „Sankt Georg” osztrák-magyar pánccelos cirkáló gépüzemvezetőjének, egyúttal örömet szerezni édesapjának, Pásztói József kapitánynak és természetesen nekünk, az érdeklődő közönségnek.

A kiállításnak aktuális mondanivalója is volt: a „Kaiserin Elisabeth” cirkálónk 95 évvel ezelőtt a Távols-Keleten harcolt, majd a túlélők 1920-ig japán hadifogságban maradtak (részletesen lásd előző hírlevelünkben). Kiállításunkkal – amely a magyar-japán diplomáciai kapcsolatok felvételének 50. évfordulójára rendezett 2009. évi ünnepségsorozat része – a kerek évfordulón rájuk is emlékeztetni szerettük volna ma élő honfitársaikat.

A rendelkezésünkre álló három teremben az osztrák-magyar haditengerészet történetét bemutató 20 nagyméretű (85 x 120 cm-es) színes tabló, 14 korbelti kép (festmény, fotográfia és reprodukció), valamint 15 nagyméretű (jellemzően 1:200, 1:100 és 1:50 méretarányú) hajómodell – Dr. Csák Zsolt, Dr. Húvös Ferenc és Kecskeméti József alkotása – várta a látogatókat. A kiállított tárgyak között akadtak olyan ritkaságok is, amelyeket most először láthatott a közönség, mint például egy eredeti tengerészeti díszkard, egy osztrák-magyar pilot-lobogó vagy egy gépészkolai növendék saját kezű műszaki rajzaival illusztrált hajógéptan munkafüzet. A japán hadifogságban sínylődött Nemes János matróz Kínában készített selyem emlékszálóját – a kiállítás egyik legegységesebb darabját (a következő oldalon) – pedig unokája, Madocsai Imréné bocsátotta rendelkezésünkre. Köszönet érte! A modellek között is akadt újdonság: Dr. Húvös Ferenc tagtársunk „Sankt Georg”-jának (amely csak nemrég készült) első nyilvános bemutatójára a kiállításon került sor.

A kiállításához előadások kapcsolódtak. 2009. március 21-én Dr. Balogh Tamás a „Kaiserin Elisabeth” cirkáló kelet-ázsiai útjairól és az osztrák-magyar haditengerészek japán fogságáról tartott előadást. 2009. április 4-én pedig Csepregi Oszkár adott elő a „Szent István” csatahajó történetéről. Dr. Balogh Tamás kutatásai nyomán megelevenedett a hadifogolytáborok és az első világháborús osztrák-magyar és japán fegyveres konfliktusok egy-egy epizódja. Csepregi Oszkár kitaró munkájának köszönhetően pedig 72 év után újra elhangzott vitéz Somogyvári Gyula „Vizek Hőseihöz” írott, osztrák-magyar tengerészeti kürtjelekkel kombinált verse, amelyet 1937-ben a magyar Haditengerész Hősi Emlékmű felavatásán a szerző maga adott elő.

A kiállítóhely (jobbra fent és középen), valamint a szervezők lelkes csapata (a képen balról jobbra): Zopcsák Ferenc, Csepregi Oszkár, Kovács Péter, Redő Ferenc, Pásztói Róbert, Dr. Balogh Tamás, Hocza István, Dr. Húvös Ferenc és Bicskei János.

A nagy teremben...

... a kis teremben...

... és a folyosón (Pásztói kapitány édesapja, Pásztói-Psóra József tablója előtt).

A kiállítás már a termek berendezésekor felkeltette a helyiek érdeklődését. Többen elhozták haditengerész ősök, rokonok személyes tárgyait, hagyatékát. Díszkard, a díszegyenruha mellénye, szalagos matrózsapka, sapkarózsák és szolgálati jelvények emlékeztettek a régmúlt időkre (fent).

A „Sankt Georg” páncélos 1:100 méretarányú modelljét tulajdonosa, tagtársunk Dr. Hűvös Ferenc, a kiállításon mutatta be először a közönségnek. Ferencnek ez a legújabb hajója – ha lehet – még a korábbiaknál is részletgazdagabb (lent).

A kiállított modellek Móricz Virágot, Móricz Zsigmond unokáját is érdekelték (fent). A kiállítóhely – az időszak kiállításoknak helyet adó termeken kívül – ma az író emlékét is őrzi (fent).

A flotta hazatér. Dr. Hűvös Ferenc gépko-csijának csomagtere a kiállítás bontása után (lent). Ferenc segítőkészsége sokszor megkönnyítette már a helyzetünket, hiszen modelljei nélkül kiállításaink is szerényeb-bek lettek volna. A kiállítás sikere az ő és a szervezésben közreműködő többi klubtárs munkájának gyümölcse. Köszönet érte!

A TITENSZINT ŐSZTAK-MAGYAR GYARMAT 1917-ES FENNHALÁSAIG A RAJSEREN ELISABETH 1918.10.18-AN TUDTOTT, HŐ JUTOTT JÁRA EINK TELÉ. A VILÁGHÁBORÚ KÉRDÉSE KÖRÉBŐL ÖT TÁRSZÓKÖZÖSTÉ 5.3914.08.26-ÁN ELHITTOTTA A JAPÁNOK ÁLTAL FENYVIGETETT CSINGTAU NÉMET GYARMAT KIKÖTŐJÉRE. AZ YAL AZ UTAMTASSAL, HOGY TAMMADAS ESTÉN VEGYEN RENZT A VEDELEMBEN. 1914.09.03-AN A JAPÁNOK MEGKEZDTEK CSINGTAU ŐSZTAKMÁT. A CSEKALO MEHANY LÖVŐGÉP LESZERELTEK ÉS A SZARAZFÖLDI TŰZÉRSEG TAMOGATASARA A SZEMELYZET 294 TAGJAVALL EGYÜTT PAKIFLATTÉK. AZ ŐSZTAKM SORÁN AZ ELLENSEG IRÓSEN LÖTTE A KIKÖTŐT. IGY A HAJÓ CSAK GYAKORLI HELYVÁLTOZTATÁSSAL TUDTA ELKERÜLNI, HOGY TALÁLATOT KAPJON. A TŰZÉRŐ VÉGÜL LEGYÜLT AZ ELLENÁLLÁST. ÉS CSINGTAU NOVEMBER 7-ÉN MEGADTA MAGÁT. A RAJSEREN ELISABETH-ET A SAJÁT SZEMELYZETE MÁR KORÁBAN. NOVEMBER 3-ÁN ELŐLÉNYEZTETTE A VARGÓ VEDELEMBEN A CSEKALO LEGÉNYSÉGEBŐL 30 FŐ ESTÉ EL A TÖBBIEK JAPAN HADIDÖSGÁGRA KÉRÜLTÉK. ÉS CSAK 1920-AN JUTOTTAK HAZA.

A HAJÓTŰZ ELLENÁLLÁS

RAJSEREN 1914

CSEKALO

AZ UTOLSÓ FELVONÁS — HÁBORÚ!

RAJSEREN ELISABETH-ETŐL TÖBBI KÖRÖSBŐL

A HAJÓTŰZ VEZÉRLŐKÉZSÉGE

RAJSEREN ELISABETH-ETŐL TÖBBI KÖRÖSBŐL

CSEKALO

RAJSEREN

A kiállításra Pásztói Róbert tagtársunk és Domján Sándor grafikus szerkesztő ismerőse 8 darab gyönyörű kivitelű tablót készített. Ezen az oldalon kettőt bemutatunk izelítőül.

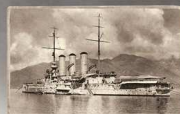
Mivel a technika, technológia rendelkezésre áll, a „mesterek” elkötelezettsége és ügybuzgalma pedig változatlan, reméljük – sőt szinte biztosra vehetjük – hogy látványos és általános tetszést keltő munkájukkal még sokáig megörvendeztetik az érdeklődőket.

A rendezvényt Nyíri Csaba, Leányfalu polgármestere nyitotta meg. A kiállítás a TIT Hajózástörténelmi és Hajómodellező Klub, a Faluház és Ravasz László Könyvtár, valamint a Leányfalusi Helytörténelmi Múzeum Közalapítvány közös rendezésében valósult meg.

A kiállításnak jó visszhangja volt, amiből alappal következtethetünk arra, hogy sikeres volt. Többen visszamentek vasárnap is megnézni, sok gratuláló levél érkezett. Az emlékkönyvi bejegyzések is erről tanúskodnak:

„Érdekes volt a kiállítás, az előadás is...”, „... az egész családom a csodájára járt. A héten a kislányomat is elviszem, hogy magára szedjen egy kis történelmet. Örülök, hogy jól sikerült, a múzeumban szerintem még soha nem volt egyszerre ennyi ember.”

S.M.S. SANKT GEORG PÁNCÉLOS CIRKÁLÓ

1915 karácsony
S.M.S Sankt George
Pásztói-Psóra József
(jobbról a harmadik)

1917 karácsony
S.M.S Sankt George
Pásztói-Psóra József
(balról a negyedik)

A POLAI MASCHINENSCHULE

Legutóbbi klubfoglalkozásunkon Hírlevelünk szerkesztője (és eddig egyedüli szerzője), Dr. Balogh Tamás elnök felhívást intézett a tagsághoz, hogy amennyiben rendelkeznek publikációkkal, jelentessék meg írásaikat a Hírlevelben. Nagy öröm, hogy most az első jelentkező, Pásztói Róbert írását közölhetjük, amely bevezet bennünket egy csak kevésbé ismert intézmény, a cs. és kir. Haditengerészet Gépésziskolája (K.u.K. Maschinenschule) történetébe.

A császári és királyi haditengerészet szervezésében két speciális altisztképző-intézet működött. Az egyik a polai Maschinenschule a másik a sebenicói Unteroffizierschule.

A polai Maschinenschule intézményében gépész altiszteket képeztek a haditengerészet részére. A felvételi kérvényt az ifjak a polai kikötő-parancsnoksághoz juttatták el, csatolva a szülői beleegyező nyilatkozatot, katonai- és szaktantárgyakból, gyakorlatot pedig a császári és királyi tengerészeti szertárban (az Arzenálban), az iskola saját műhelyeiben sajtóították el. Az iskola gépész-altiszt növendékeket (Maschinenjungen) és elektro-altiszt növendékeket (Elektrojungen) képzett.

A kiképzés során elméleti oktatásban részesültek az általános műveltségi tárgyakból, katonai- és szaktantárgyakból, gyakorlatot pedig a császári és királyi tengerészeti szertárban (az Arzenálban), az iskola saját műhelyeiben sajtóították el. Az iskola gépész-altiszt növendékeket (Maschinenjungen) és elektro-altiszt növendékeket (Elektrojungen) képzett.

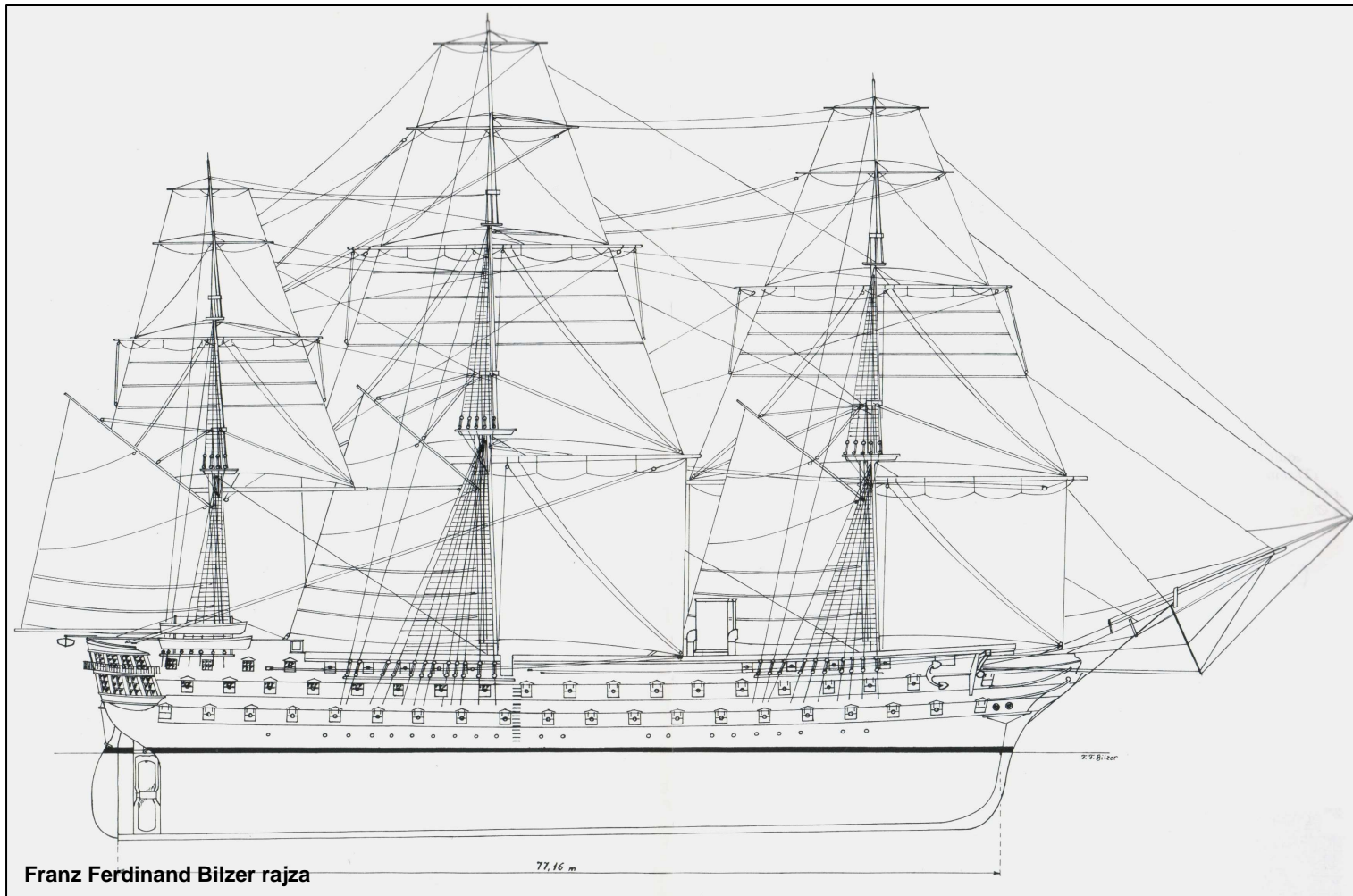
A gépésziskolát végzett növendékekre fényes karrierlehetőség várt. Bizonyos szolgálati idő, és bizonyos szaktanfolyamok elvégzése után a magasabb altiszti rendfokozatok elérésével, belőlük kerül ki a hadihajók vezető gépészeinek és villamossági üzemvezetőinek javarésze, akár tiszti rangban magas javadalmazással.

A legalacsonyabb altiszti rangban évi 438 korona fizetést, 146 korona szakpótlékot és napi 30 fillér külföldi érdempénzt kaptak. Ehhez járult még a hajón naponta kijáró kb. 2 korona ételmezési díj és a kiszolgált idő után, minden továbbszolgált esztendőért külön jutalom. Ez egy év után 360 korona, két év után 420 korona, három év után 480 korona volt. Évi összes illetményei 1000 korona fölötti jövedelmet tettek ki. Látható, hogy a karrierlehetőséghez tisztességes javadalmazás is járult, ezért választotta számos magyar ifjú ezt a hivatást.

Az altiszti állományban a magyarság a negyedik helyen állt a nemzetiség szerint arányszámot tekintve. A horvátok és az isztriaiak többsége fedélzeti, a dalmátok fűtői, a magyarok a műszaki szakokban (tüzérségi, torpedisztikai, távírási, gépészeti és villamossági szakokban) álltak jobban, mint egyebütt.

Jelen sorokkal tisztelgek a „Zenta” cirkáló hősi halált halt gépész-altisztjéről, Schüsz Béláról (fent balra), aki nagyapám Pásztói-Psóra József (fent jobbra) barátja és osztálytársa volt a polai Maschinenschule-ban.

Pásztói Róbert

Franz Ferdinand Bilzer rajza

A „KAISER” SORHAJÓ TÖRTÉNETE

A múlt évi utolsó hírlevélben azt ígértük, hogy idén több hírrel szolgálunk a vitorlás hajók kedvelőinek és a 2009-es esztendő a „szelek szárnyán” telik majd. Erre tekintettel rovatunk mai „főszereplője” a Monarchia első és utolsó sorhajója, a KAISER vegyes üzemű hajó. Az alábbiakban e hajó műszaki paramétereit és szolgálatának főbb eseményeit ismertetjük.

Szolgálati események:

- 1856. május 25.: gerincfektetés;
- 1858. október 4.: vízrebocsátás;
- 1859. december 6.: próbaút Trieszt és Pola között;
- 1860. június 6.: újabb próbaút és felszerelés, Pöck fregattkapitány parancsnoksága alatt szolgálatba áll, mint az adriai flotta zászlóshajója;
- 1861. Hajóraj-szolgálat, az egyik gőzhengeren felfedezett 0,75 m hosszú repedés miatt októberben leszerelik, decemberben dokkba áll Triesztben, megállapították, hogy a hajó oldalai és a tat a vízrebocsátásnál és a későbbi dokkolásoknál „leszállt” (az építéshez használt fát nem szárították ki eléggé), a hajótestnek ez a deformációja okozta a hajógép minden hibáját;
- 1862. újra szolgálatba áll 33 órás próbajárat a Trieszti-öbölben;
- 1863. leszerelik;
- 1864. február 29.: felszerelik, március 27-én Pöck sorhajókapitányparancsnoksága alatt az Északi-tengerre indul, az út

alatt Algírban egy matróz meghalt, három súlyosan megbetegedett, a viharos tenger elárasztja a lőszerkamrát, április 12-21. Gibraltár, április 23-28. Lisszabon, május 9. Brest, május 16. den Helder az egészségügyi helyzet nem kielégítő, a viharos időjárás miatt Texel szigeténél nyolc napig vesztegel, június 30. összeütközik a „Seehund” ágyúnaszáddal, majd horgonyt vet Helgoland szigetén, július 1-október 1. az Északi-tengeren cirkál, majd haza indul;

- 1864. október 5. Brestben a gőzgépet javítják, október 20. Cadiz, november 17. Lissa, november 19., Polába érkezik, ahol másnap leszerelik;
- 1866. május 23. elrendelik a felszerelését, június 25. a Hajórajjal Fasanában, július 20. részt vesz a lissai ütközetben, szeptemberben leszerelik;
- 1868. augusztus 3.: elrendelik a kazamatahajóvá történő átépítését, december 28. átadják az Arzenálnak;
- 1869. június 24-25.: partra vontatják;
- 1870. lassú előrehaladás az átépítésben;
- 1873. január: a gépek beépítése december 15 a gép állópróbái december 21. 7 órás próbajárat;
- 1874. február 8. 11 órás próbajárat, február 10. felszerelés, február 11 átadják új parancsnokának, Kern sorhajókapitánynak, Sterneck ellentengernagy, Hajórajparancsnok zászlóshajója, a „Frundsberg” korvettel a Földközi-tenger nyugati medencéjében cirkál, február 17. Gravosa, február 23. Ragusa, február 26. Messina, március 4. Barcelona, március 18. Cadiz, május 4. Gibraltár, május 27-

Fő méretek:

Vízkeszorítás: 5 191 t építési
 Hossz: 97,90.m (pp) / 103,7.m (lh)
 Szélesség: 77,16.m
 Merülés: 7,40.m
 Vitorlázat: 2 650.m²

Gépészet:

Hajtómű: 1 db fekvő, 2 hengeres gőzgép (henger-
 átmérő: 2,083.m, lökethossz: 1,22.m)
 6 db kofferkazán 26 tüzelőállással, 10,5
 atmoszféra üzemi nyomás
 1 db 2 szárnyú (balra forgó) hajócsavar,
 5,90.m átmérővel

Üzemanyagkészlet: 560 tonna szén (teljes géperővel 3,5 ton-
 na/óra, 74,2 tonna/nap)

Főgép teljesítmény: 800 névleges 2 143,4 indikált LE
 Sebesség: 12,5 csomó

Fegyverzet:

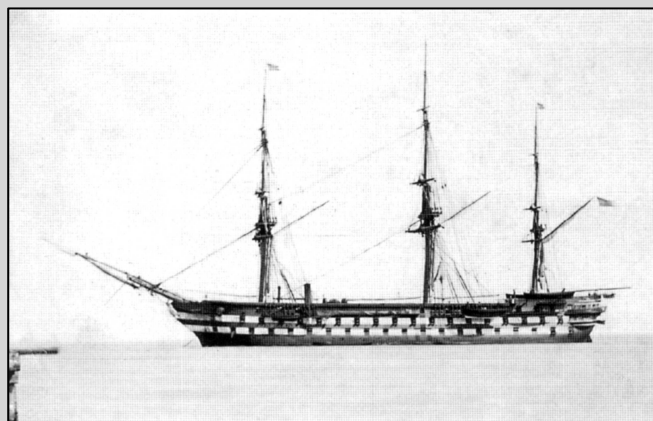
1863-tól:
 2 db 24 fontos hátultöltő ágyú,
 16 db 60 fontos elöltöltő gránátlövő ágyú,
 54 db 30 fontos II. osztályú elöltöltő ágyú,
 20 db 30 fontos IV. osztályú elöltöltő ágyú,
 1 db 24 fontos bronzmozsár (csónaklővegként),
 2 db 12 fontos nehéz bronzmozsár (csónaklővegként),
 1 db 12 fontos könnyű bronzmozsár (csónaklővegként),
 400 puská, 200 pisztoly, 40 revolver, 300 szablya,

1866-tól:
 90 db simafuratú 30 fontos ágyú,
 2 db 24 fontos hátultöltő ágyú,

1867-től:
 2 db 24 fontos hátultöltő Wahrendorf-ágyú szánlafettán,
 12 db 24 fontos hátultöltő Wahrendorf-ágyú (oldalüteg),
 70 db 30 fontos II. osztályú elöltöltő ágyú,
 2 db 4 fontos elöltöltő ágyú,
 250 puská bajonettel, 270 pisztoly, 40 revolver, 350 szablya, 100
 szekerce, 100 csáklya

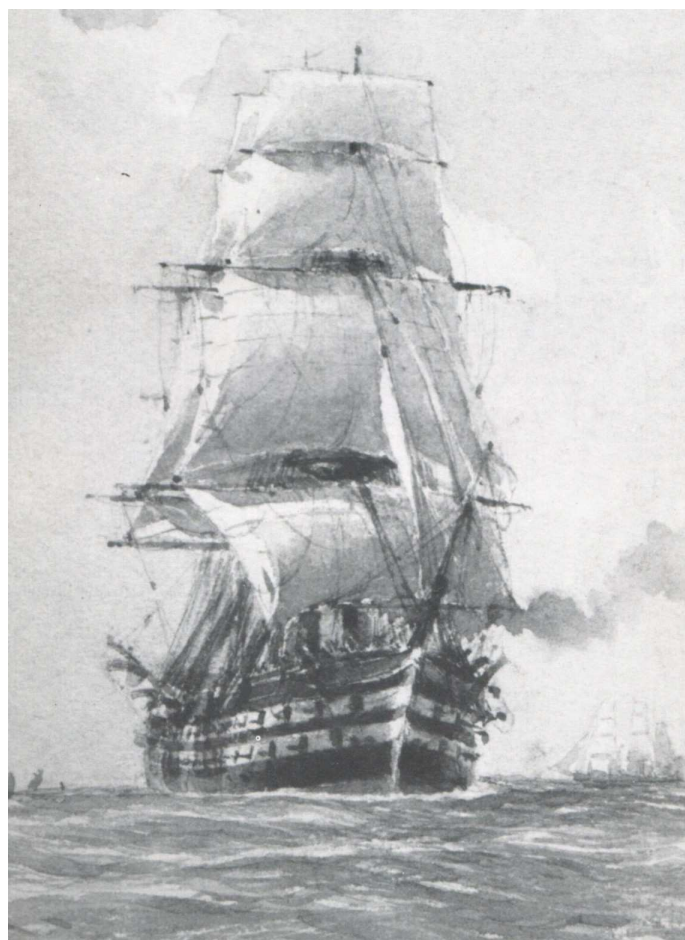
Személyzet:

1 sorhajókapitány, 1 fregattkapitány, 5 sorhajóhadnagy, 5 sorhajó-
 zászlós, 18 kadét és növendék, 1 sorhajóorvos, 1 korvetorvos, 2
 sebész, 1 számvevő, 1 segédszámvevő, 6 gépmester és segéd-
 gépmester, 1 káplán, 6 tisztiszolga, 595 matróz, 54 fűtő és gépészje-
 lölt, 146 tengerészgyalogos, 12 zenész, 19 egyéb (szakács, hajóács,
 kádár, vitorlakészítő), összesen 826 fő békeidőben, 892 hadiállapot-
 ban, 1866-tól: 904 fő.

június 4. Malaga, június 8. Valencia, június 12. Barcelo-
 na, július 17. a nemzetközi hadicsónakregattán az admi-
 rális gíggje az első helyezett, július 26. Palermo, augusz-
 tus 2. Gravosa, augusztus. 9. Pola;

- 1875. január 7-március 31: a „Radetzky” fregatt, a „Frundsberg”
 korvett és a „Nautilus” ágyúnaszád kíséretében a görög
 és török vizeken cirkál Manfroni sorhajókapitány pa-
 rancsnoksága alatt;
- 1876. négy hónapig tartalékban, nyolc hónapig javításon, októ-
 ber 21. csavarcsere, december 7. próbaút;
- 1877. áprilistól a II. Tartalékban;
- 1880. a vitorlázat csökkentése, kazáncsere;
- 1882. fényszórók felszerelése, hátsó parancsnoki híd építése
 térképházakkal;
- 1888. február 11. géppróbák, április 12. próbaút;
- 1893. a hajótest átvizsgálása után megállapítják, hogy „a hajó
 további szolgálatra alkalmatlan”;
- 1895. tárgyalások Venezuelával a hajó eladásáról;
- 1897. a vitorlarudak eltávolítása;
- 1901. a tüzérség és a torpedófegyverzet kihajózása;
- 1902. január 4.: törlik a flottalistáról, „Bellona” néven nyilvántar-
 tásba veszik a speciális célra szolgáló hulkok között;
- 1920. a világháború után Olaszországnak ítélik, ahol később
 lebontják (a pontos időpont nem ismert).

Típus:	KAISER kazamatahajó
Testvérhajó:	a LISSA kazamatahajó
Hajógyár:	Pola Arzenál (Tonello, San Marco)
Gerincfektetés:	1869. február 24-25.
Vízrebocsátás:	1872. január 15.
Felszerelés:	1873. december 21.
Vízkesztorítás:	5 800 tonna
Hosszúság:	77,44 méter
Szélesség:	17,75 méter
Merülés:	6,84 méter elől, 7,11 méter hátul
Vitorlafelület:	2 622 m ² , 1880-tól: 1 410 m ²
Gépészet:	6 db megnagyobbított kazán 26 tüzelőállással, 56 m ² rostélyfelülettel, 520 tonna szénrel, 1 db alacsony-nyomású (1,75 atmoszféra) fekvő két-hengeres gőzgép 800 LE névleges teljesítménnyel 1 db 5,75 méter átmérőjű kétszárnyú Griffith-hajócsavar, 1876-tól: 1 db 5,79 méter átmérőjű négyszárnyú hajócsavar
Teljesítmény:	2 143,4 indikált LE
Sebesség:	11,55 csomó 48-as fordulatszámmal.
Páncélzat:	127 mm kazamata-, 152,4 mm övpáncél (az orrban és a taton 101,6 mm), 127 mm a keresztválaszfalon (gyártotta a Camell és Tsa., a John Brown és Tsa. Cég, valamint a Butterfly Vasmű Angliában)
Legénység:	1870-ben: 570 fő

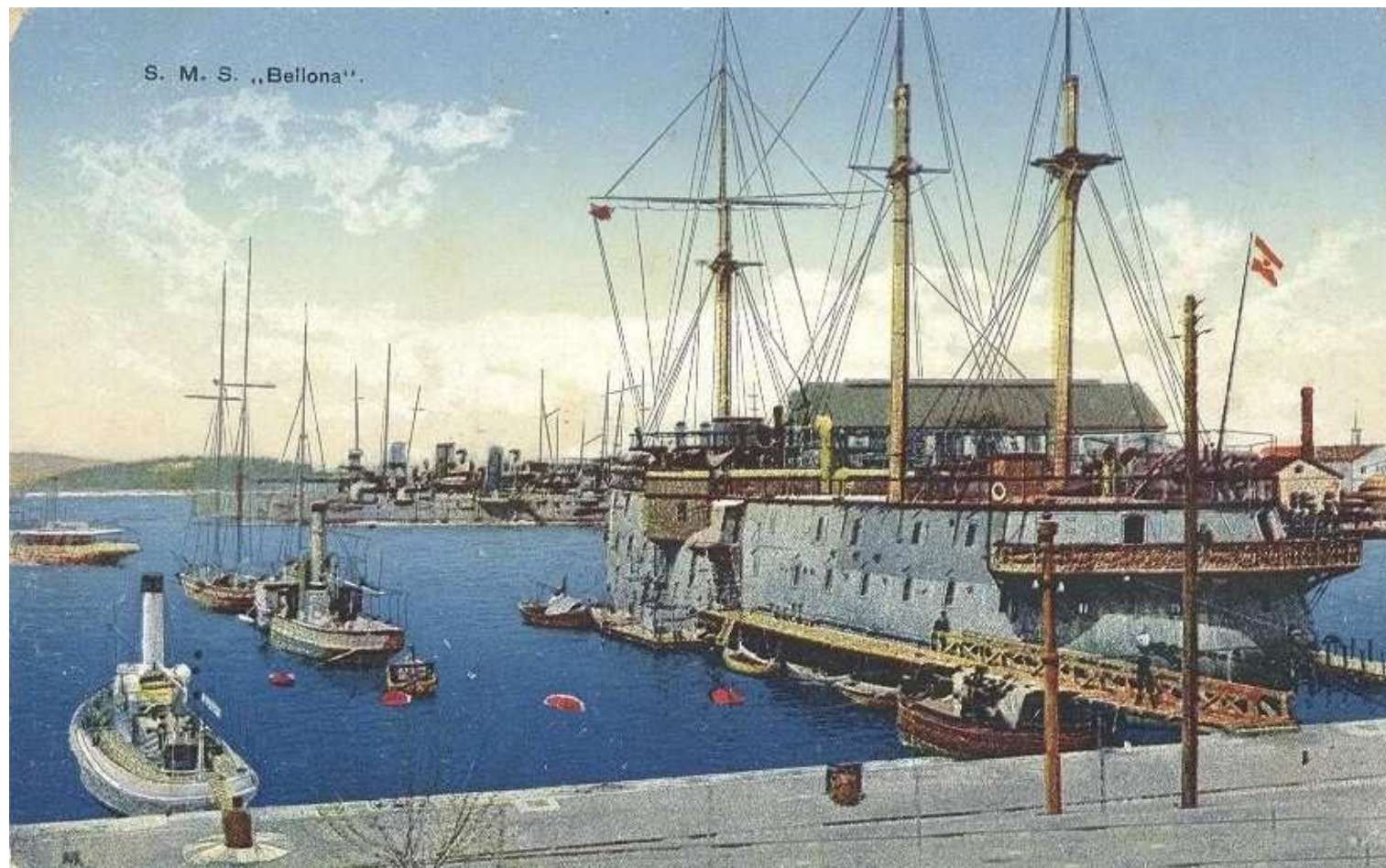
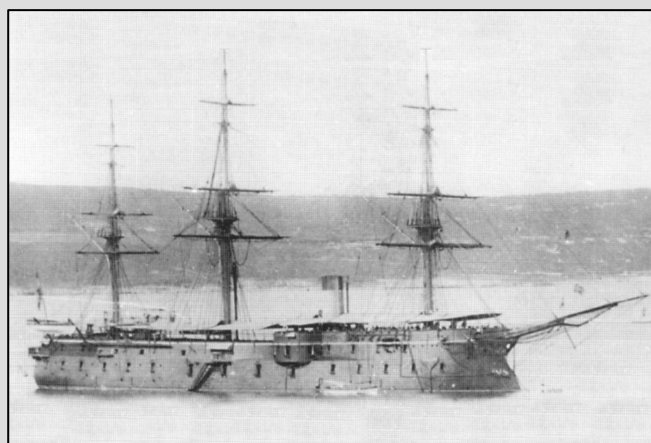
Fegyverzet: 10 db 23 cm-es előltöltős Armstrong-ágyú a kazamataiban, 6 db 10 cm-es húzagolt előltöltős ágyú, 4 db 7 cm-es húzagolt előltöltős csónaklöveg (part-raszálló löveggé alakítható),

1880-tól: 10 db 23 cm-es Armstrong-ágyú, 6 db 9 cm-es bronzacél ágyú, 2 db 7 cm-es bronzacél ágyú, 8 db 25 mm-es Palmkranz-mitrailleus

1883-tól: 10 db 23 cm-es Armstrong-ágyú, 6 db 9 cm-es bronzacél ágyú, 2 db 7 cm-es bronzacél ágyú, 3 db 47 mm-es revolverágyú, 3 db 25 mm-es Palmkranz-mitrailleus

1886/87-től: további 4 db 47 mm-es H/33-as gyors-tüzelő, 1 db 35 cm-es fix orr- és 2 db forgatható oldalsó torpedóvető-cső

1901-től: minden fegyver kihajózva.

KITELJESEDŐ PARTNERSÉG

Bizonyára feltűnt a tagoknak és az érdeklődőknek, hogy milyen sokat emlegettük, emlegetjük az azonos/hasonló érdeklődési-, illetve érdekkörű szervezetekkel való együttműködést, amelyre joggal lehetünk büszkéek, hiszen egyre többen fogadnak el szívesen a partnerükként bennünket. Az egyes célfeladatok (kiállítások, rendezvények) lebonyolításában való kölcsönös segítségnyújtás a legtöbb szervezettel könnyen és jól működik. Néhány szervezettel azonban már a hosszú távú, formális (írásos) megállapodásokig is eljutottunk. 2008. december 12-én anyaszervezetünkkel, a TIT Stúdió Egyesülettel, 2009. március 23-án pedig a Bolyai Makett Klub Egyesülettel írtunk alá együttműködési megállapodást. A Zoltán Alapítvánnyal pedig előkészítés alatt áll hasonló megállapodás megkötése. A megállapodások az alábbi tevékenységekre terjednek ki:

- kiállítások közös szervezése,
- előadások, előadás-sorozatok közös rendezése,
- versenyek, építőkupák rendezése,
- történelmi témák kutatásában kölcsönös segítségnyújtás,
- a modellezés/makettezés széleskörű megismertetése.

MÚZEUMI MEGHATALMAZÁSSAL A „LEITHA”-ÉRT

Megújul a „Leitha”-monitor. A Monarchia haditengerészetének egyik utolsó még ma is látható egysége, az első európai monitor – Uniósi forrásból végre megújulhat. (A felépítményeknek az autópárhaz – a karosszéria szélcsatorna-modelljének elkészítéséhez – használt műanyagból történő rekonstruálására Bicskei János titkár is vállalkozott.) A felújítási munkákat a tulajdonos Hadtörténeli Intézet és Múzeum részéről Margitay-Becht András felügyeli.

The screenshot shows the website of the Magyar-Japán Baráti Társaság. The main article is titled "Klubnap: Tengerészeink Japáni hadifogsága" and is dated Friday, 06 March 2009. The article discusses the exhibition of Japanese warships, including the "Kaiser Franz Josef I. cirkáló" and the "Kaiserin Elisabeth". It mentions that the exhibition is organized by the Japanese Maritime Museum and the Japanese Maritime Museum of the University of Tsukuba. The article also mentions that the exhibition is part of a program to promote Japanese-Japanese relations and to commemorate the 100th anniversary of the Japanese-Japanese war.

ELŐADÁS A MAGYAR-JAPÁN BARÁTI TÁRSASÁGBAN

A(z osztrák-)magyar-japán diplomáciai kapcsolatok felvételének 140. és a magyar-japán diplomáciai kapcsolatok újrafelvételének 50. évfordulóján Dr. Balogh Tamás előadást tartott a „Kaiserin Elisabeth” cirkálóról és legénysége japáni hadifogságáról a Magyar-Japán Baráti Társaságban, a cirkáló roncsainak és az egykori hadifoglyatáborok kutatására irányuló nemzetközi program megalapozása érdekében.

Ajánló

KÖNYVEK ÉS RENDELÉSEK

Dr. Balogh Tamás, elnök az elmúlt két évben összesen hat hajózástörténelmi kötetet írt az osztrák-magyar haditengerészet témakörében, amelyek megjelentetését azonban – a (pl.: Csonkaréti Károlytól kapott) méltató szakmai lektori vélemények ellenére – a kiadók eddig nem támogatták (mert csak kis példányszámban kiadható, vagyis alacsony bevételt eredményező köteteknek tartják őket, szerintük 3 000 példány alatt veszteséges a kiadás).

Pécsen működik azonban olyan nyomda, amely önköltségi áron is kész kinyomtatni és bekötni a szerzők köteteit, alacsony példányszám esetén is. Vagyis lehetséges a kiadás, ha összegyűlik annyi megrendelés, amennyi fedezi a nyomtatás és kötés költségeit. Az érdeklődők számára közzé tesszük az eddig elkészült hat kötet címlapját. A könyvek tartalmáról érdeklődni, illetve a rendelési szándékot az elnökségnek jelezni az alábbi címen lehet: balogh.tamas@eum.hu; bicskei255@t-online.hu, illetve személyesen a klubfoglalkozások alkalmával.

Eddig az alábbi témákban készültek el kéziratok:

- A „Kasier Franz Josef” I. cirkáló kalandjai békében és háborúban,
- A „piros-fehér-piros” a Sárga-tengeren – A „Kaiserin Elisabeth” cirkáló története,
- Az otrantói ütközet,
- Hadihajóval a világ körül – A „Kaiserin und Königin Maria Theresia”,
- A „Drache”-tól a „Tegetthoff”-ig – A Monarchia első páncélos hajói,
- Sorhajóból páncélos – A „Kaiser” hadihajó története

